

Kedves Kollégák,

a **Médium-kultúra-irodalom. Az irodalom- és kultúratudomány gondolkodástörténeti távlatai a 20. században** című NKFP-program keretében **2006. április 27-29.** között **SZEREP ÉS KÖZEG. MEDIALITÁS ÉS KULTURALITÁS A 20. SZÁZADI MAGYAR IRODALOMTUDOMÁNYBAN** címmel rendezzük meg Debrecenben azt a konferenciát, amely elsősorban kultúra- és médiatudományi megközelítésben venné szemügyre az irodalom mibenlétének és tárgyának, valamint a(z irodalom)tudósi szerepnek a meghatározási kísérleteit.

A vizsgálódás alapjául az az irodalomtudományban és a jelenkori filozófiában is egyezményessé vált belátás szolgálhat, hogy azzal a világgal, amelyben élünk és amellyel szembesülünk, nem közvetlenül állunk szemben, azaz nem üres a tér az emberek és a világ között. Egyedül ez a „közötti(ség)”, illetve ami azt kitölti, határozza meg az emberek helyét a világban, ez teszi őket „szubjektumokká” és – megfordítva – ez teszi a világot az ő „világukká”. Ebben a horizontban értelemszerűen új kérdésirányok nyílnak nemcsak modernségünk kiemelkedő irodalomtudományi teljesítményeire, hanem azokra az érintkező diszkurzív mezőnyökre is, amelyek – elsősorban a kulturalitás új tapasztalatában osztozva – nagymértékben befolyásolták az irodalom- és kultúraértelmezés modern alakulástörténetét.

A hazai irodalomtudomány hagyományában ilyen összefüggésben közelíthető meg a filológiai tevékenység önértelmezéseinek és teljesítményének számos vonatkozása, de ugyanígy az *irodalom fogalmának* különféle mértékű szűkítése vagy bővítése, továbbá történeti relativizálásának különféle változatai is. A 20. század első felében a magyar irodalomtudomány, tágabb értelemben az irodalomértelmezés meghatározó irányzatai akár a jelenleg rendelkezésre álló csoportosításoktól eltérő módokon is tagolhatók, ha a szakma kultúráközvetítő, -teremtő és – kritikai funkcionalitásáról, illetve társadalmi hatékonyságáról alkotott eltérő elképzeléseket tekintjük irányadónak.

Hangsúlyosan tekintetbe kell vennünk, hogy a médiatudományok nyomán a figyelem a mediális kultúrtechnikáknak a befogadásban megkerülhetetlen szerepet játszó, értelemgeneráló teljesítményére terelődött, ami az irodalomtudomány hagyományos tárgyát, a szöveget, valamint az e szövegre való ráutaltságából kibomló interpretációs viszonyt egyaránt megnyitja a társadalmi termelés hagyományosan nem-irodalmi (technikai) természetű jelenségei, illetve a társtudományok (etnológia, antropológia, képtudomány, technikatörténet) értelmezői eljárásai felé. Ebből az aspektusból a kutatás történeti vonalán nyilvánvalóan az irodalmi szöveg vizsgálatában szerepet játszó mediális és médiatörténeti összetevők implicit, illetve explicit jelenléte is (pl. a szellemtörténet és az avantgárd esetében) fontos szerephez juthat. Külön kérdést jelent, hogy az értelmezői szerepkör miféle változásaihoz vezetett vagy vezethet az írásos szöveg vagy egyáltalán az irodalmi nyelv közvetlen és közvetett mediális természetének felismerése ezekben az esetekben.

A kutatócsoport által nemrégiben elkészített szemelvénygyűjtemény (*Kulturális közegek. Médiumok a 20. század első felében Magyarországon*, szerk. Bednics Gábor és Bónus Tibor, Ráció, Bp. 2005) révén már megindult a magyar szellemtudomány két világháború közötti eredményeinek szisztematikus forrásfeltárása. A kötet tanúságai is

mege erősíthetik azt az elképzelést, hogy vizsgálódásainkat elsősorban a *huszadik század első négy évtizedére* érdemes összpontosítanunk, arra a korszakra, amikor a kultúra technikai-materiális hordozóinak és intézői alakzatainak átalakulása rohamos mértékben gyorsult fel, s amikor az észlelés mediális konstitúciójának mind erőteljesebb tudatosulása is ösztökélte a kulturális önreflexió megújítását. A magyar szellemi életnek ebben az időszakában számos irodalomtudós, nyelvész, kultúratörténész, bölcselel és teológus ténylegesen feltételezte, hogy az esztétikai (egyszersmind nyelvi és vallási) tapasztalatban megmutatkozó kultúraértelmező szerepmintákat és szubjektum-koncepciókat technikai médiumok termelik ki, s aki az ember pusztá kultúraalkotó erejéről beszél, alighanem megféledekezik az „ember” technikai, technológiai megalkotottságának aspektusáról. E tekintetben különösen sok hozadéket ígér mások mellett Horváth János, Négyesy László, Thienemann Tivadar, Zolnai Béla, Kerényi Károly, Marót Károly, Balogh József, Hajnal István, Palágyi Menyhért, Moholy-Nagy László, Balázs Béla vagy Kállai Ernő írásainak újrakontextualizálása. Nem kétséges ugyanakkor, hogy nem vonatkozathatunk el a korábbi és a jóval későbbi fejleményektől sem, hiszen a hatástörténeti távlat, a diszkurzív keretek indokoltta tehetik a szélesebb körű kitekintést is: a 19. század végének ember-képétől akár Németh G. Béla – szellemtörténeti-hermeneutikai kérdéseket „visszanyerő” – nagy fontosságú kutatásaiig.

A **Szerep és közeg** című konferencia tehát olyan *tudományközi és intermedialis* vizsgálódást kíván végrehajtani, amely a hazai irodalom- és kultúratudomány történetének a művészetközi kommunikáció mediális konstitúciója távlatából belátható összefüggéseit tárja fel, elsősorban a *problémacentrikusság* igényével és a *tárgyterületek* bővítésével. Gondolhatunk itt akár a technika és az irodalom, a technomédiumok és az írásbeliség, a szellem és anyag, szerep és intenció összjátékának reflexióira, de éppen így a test mediális megjelenítéseire is. A konferencia szervezői ugyanakkor arra törekednek, hogy a vizsgálódásba bevonják például az építészet, a zeneelmélet, a mozgáskultúra, a film- és színházművészet, valamint a vizuális antropológia avatott kutatóit is.

A konferencián **kb. 20-25 perces előadásokra** kerül majd sor. A meghívottak szállásköltségét a szervezők állják. A konferencia anyagát tanulmánykötetben jelentetjük meg.

Arra kérünk tehát, amennyiben szívesen hozzájárulnál e vállalkozás sikeréhez, részvételi szándékodat és előadásod várható címét **2005. december 1-jéig** jelezd írásban a következő címre:

Szirák Péter
pepin@puma.unideb.hu

Debrecen, 2005. november 14.

Együttműködésedre és szakmai támogatásodra számítva,
szívélyesen üdvözlök:

Kulcsár Szabó Ernő
egyetemi tanár,
a *Médium-kultúra-irodalom*
című NKFP-program konzorciumvezetője

Szirák Péter
egyetemi docens,
témafelelős